

Διεθνείς σχέσεις και αθλητισμός: Η περίπτωση του Μουντιάλ 2022 στο Κατάρ

Νικόλαος Λεκάκης

Περίληψη

Τον Δεκέμβριο του 2010, η Διεθνής Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (FIFA) εξέπληξε τη διεθνή κοινότητα, όταν έδωσε στο μικρό κράτος του Περσικού Κόλπου, το Εμιράτο του Κατάρ, την ευκαιρία να φιλοξενήσει τους τελικούς του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου το 2022. Μέσω του αθλητισμού, το Κατάρ, αρχικά, φαινόταν ότι σκόπευε να διευρύνει τη διεθνή προβολή του παρουσιάζοντας μια θετική εικόνα στη διεθνή σκηνή μέσω της «ήπιας ισχύος». Όμως, η φήμη του Κατάρ αμαυρώθηκε λόγω αυξημένων περιπτώσεων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και λόγω του θανάτου πολλών εργαζομένων μεταναστών που στα έργα κατασκευής των αθλητικών εγκαταστάσεων του Παγκοσμίου Κυπέλλου. Έτσι, ένα από τα κορυφαία αθλητικά γεγονότα του κόσμου, που προοριζόταν ως ωφέλιμο πολιτικό εργαλείο στην εξωτερική πολιτική του Κατάρ που βασίζεται στην ήπια δύναμη, μετατράπηκε σε σημαντική πολιτική πρόκληση για το μικρό γεωγραφικά αλλά εξαιρετικά πλούσιο Εμιράτο του Κόλπου. Το άρθρο υποστηρίζει, βάσει των θεωριών διεθνών σχέσεων, ότι η διοργάνωση του παγκόσμιου αθλητικού γεγονότος είχε ως αντίκτυπο την «ήπια αποδυνάμωση» αντί της «ήπιας ισχύος» για το κράτος του Κατάρ.

Λέξεις κλειδιά: Διεθνείς σχέσεις, Κατάρ, αθλητισμός, Μουντιάλ, ήπια ισχύς, ήπια αποδυνάμωση

1. Εισαγωγή

Το κράτος του Κατάρ, μέλος του GCC (Gulf Cooperation Council), είναι μία από τις ανερχόμενες περιφερειακές δυνάμεις στηφλεγόμενη Μέση Ανατολή, δεδομένων των τελευταίων, και όχι μόνο, συγκρούσεων που ταλανίζουν την περιοχή (Συριακός

εμφύλιος πόλεμος, Ισραήλ-Παλαιστίνη, Αίγυπτος-Αλγερία, Υεμένη, Ιράν-Ιράκ), καθώς και μία ανερχόμενη οικονομική δύναμη της παγκόσμιας πολιτικής του 21ου αιώνα (Roberts, 2022). Λόγω του μικρού πληθυσμού του, μόλις 2.500.000 κάτοικοι, καθώς και των περιορισμένων στρατιωτικών του δυνατοτήτων, το Κατάρ παρουσιάζεται ως ένας παγκόσμιος δρων, έχοντας χρησιμοποιήσει «ήπια ισχύ» με διαφορετικούς τρόπους που θα αναλυθούν παρακάτω. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Εμιράτο του Κόλπου εφαρμόζει εντατικά ενεργή διπλωματία σε περιφερειακές συγκρούσεις, επενδύει στρατηγικά σε μετοχές διεθνών εταιρειών, ελέγχει το πιο ισχυρό αραβικό κανάλι ειδήσεων, το Al-Jazeera και κατόρθωσε, κάτω από μεγάλη αμφισβήτηση, ιδιαίτερα πριν αλλά και κατά τη διάρκεια της διοργάνωσης, να φιλοξενήσει το μεγαλύτερο ποδοσφαιρικό γεγονός στον πλανήτη, το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου του 2022.

Στη διεθνή σκηνή, οι παραδοσιακές δυνάμεις της μουσουλμανικής περιφέρειας όπως η Αίγυπτος, η Συρία, το Ιράν, το Ιράκ και η Τουρκία έχουν βιώσει δύσκολες καταστάσεις τόσο για οικονομικούς όσο και για πολιτικούς λόγους, ενώ το Κατάρ φέρεται ότι εκμεταλλεύτηκε την ισχυρή οικονομική του κατάσταση για να βελτιώσει την περιφερειακή και διεθνή επιρροή του (Griffin, 2021). Αυτή η εξέλιξη έγινε πιο εμφανής μετά την «αραβική άνοιξη» στα αραβικά κράτη το 2011. Οι αραβικές εξεγέρσεις άλλαξαν την περιφερειακή τάξη του αραβικού κόσμου στη Μέση Ανατολή. Οι παραδοσιακές ηγετικές δυνάμεις της Μέσης Ανατολής όπως το Ιράκ, η Συρία και η Αίγυπτος έχασαν την επιρροή τους, λόγω ζητημάτων εσωτερικής ασφάλειας και οικονομικών δυσκολιών, με αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων δυνάμεων στην περιοχή. Το κράτος του Κατάρ κατάφερε να επωφεληθεί από τις εξεγέρσεις περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο αραβικό κράτος (Felsch, 2016). Όπως θα παρουσιάσει το άρθρο, το φαινόμενο της διοργάνωσης του Μουντιάλ από το Κατάρ εξηγείται και με την κλασική έννοια της «ήπιας ισχύος», όπως ορίζεται στην προσέγγιση του Joseph Nye¹ (2004, 2011), η οποία θα αναλυθεί παρακάτω.

Το Κατάρ είναι η πρώτη χώρα στη Μέση Ανατολή που επιλέχθηκε για να φιλοξενήσει το τουρνουά του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου (FIFA World Cup Qatar 2022) αλλά και η μικρότερη χώρα διοργάνωσης αυτών των αγώνων. Όταν η διοργάνωση ολοκληρώθηκε, αναδύθηκαν τρία κύρια ζητήματα για την προβληματική υποψηφιότητα του Κατάρ, διαφθορά και δωροδοκία, καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πριν αλλά και κατά τη διάρκεια των αγώνων και παραβιάσεις εργασιακών δικαιωμάτων των εργαζομένων στις αθλητικές εγκαταστάσεις, αμαυρώνοντας έτσι

¹ Πρώην βοηθός-υπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ, Ομότιμος Καθηγητής και πρώην Κοσμήτορας της Σχολής Kennedy του Χάρβαρντ, Joseph Samuel Nye jr

την εικόνα του παγκοσμίως και υπονομεύοντας τις φιλοδοξίες του για «ήπια ισχύ».

Η διοργάνωση του Παγκοσμίου Κυπέλλου ποδοσφαίρου στο Κατάρ κέντρισε το διεθνές ακαδημαϊκό και ερευνητικό ενδιαφέρον, τόσο πριν όσο και μετά τη διοργάνωση. Όμως, παρά τον αυξανόμενο αριθμό δημοσιεύσεων (βλ. Boykoff, 2022· Brannagan & Grix, 2023· Brannagan & Giulianotti, 2023· Bianco & Sons, 2023· Chadwick & Anagnostopoulos 2023), η πρωτογενής έρευνα και η βιβλιογραφία για το Κατάρ είναι περιορισμένες αλλά έχουν δυναμική. Στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία δεν έχει παρουσιαστεί ακόμα κάποια σχετική μελέτη, αν και υπάρχουν διάφορες κριτικές σε περιοδικά, όπως, π.χ., στο ελληνικό περιοδικό HUMBA (2022),² το οποίο ασκεί μία σύντομη κριτική όσον αφορά τα προβλήματα της ανάληψης της διοργάνωσης από το Κατάρ.

Το άρθρο βασίστηκε, κυρίως, σε ανασκόπηση της σχετικής διεθνούς βιβλιογραφίας και υποστηρίζει ότι η αυξανόμενη παγκόσμια φήμη για το μικρό κράτος του Κατάρ οδηγεί τους μελετητές των διεθνών σχέσεων στο να επανεξετάσουν τις κλασικές έννοιες του κράτους στη διεθνή πολιτική με τη χρήση διαφορετικών καινοτόμων εννοιών ή ακόμα και τη σύνθεση θεωριών των διεθνών σχέσεων. Παρουσιάζεται η έννοια της «ήπιας ισχύος» του Nye (2004· 2011), και η περίπτωση του Κατάρ ως μία ιδιαίτερη περίπτωση χρήσης της «ήπιας ισχύος» μέσω του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου στη διεθνή σκηνή. Σύμφωνα με τους Brannagan & Giulianotti (2018), όμως, το Κατάρ οδηγήθηκε σε μία «ήπια αποδυνάμωση», πριν τη διοργάνωση λόγω σοβαρών ζητημάτων καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαφθοράς, δωροδοκίας, και ασφάλειας.

Το άρθρο αναλύει την περίπτωση του Μουντιάλ 2022 στο Κατάρ με αναφορές στις θεωρίες διεθνών σχέσεων. Συγκεκριμένα εστιάζει: α) στις διεθνείς σχέσεις και το ρόλο της «ήπιας ισχύος», β) στο τι επεδίωξε να πετύχει το Κατάρ μέσω της διοργάνωσης, και γ) στο αν τελικά ο αντίκτυπος ήταν η «ήπια αποδυνάμωση» στην πρώτη χώρα της Μέσης Ανατολής που επιλέχθηκε για να φιλοξενήσει αυτή την ποδοσφαιρική διοργάνωση.

2. Το Παγκόσμιο Κύπελλο του Μουντιάλ 2022 στο Κατάρ υπό το πρίσμα των θεωριών διεθνών σχέσεων

Οι θεωρίες διεθνών σχέσεων ασχολούνται με ποικίλα διεθνή ζητήματα κυρίως μεταξύ κρατών όπως είναι, π.χ., η μελέτη του «Ψυχρού πολέμου», θέματα ασφάλειας και

² <https://www.humbazine.gr/index.php/blog/where-do-we-start-with-the-22nd-world-cup-editorial-as-a-call-for-the-future/>

άμυνας εντός και εκτός του κράτους, διπλωματικές σχέσεις μεταξύ κρατών στο διεθνές περιβάλλον. Το ζήτημα όμως εδώ είναι πώς σχετίζεται ο αθλητισμός με τις διεθνείς σχέσεις και πώς μπορούν να αξιολογηθούν οι αθλητικές διοργανώσεις ως εργαλεία βελτίωσης των διεθνών σχέσεων μεταξύ κρατών. Ο αθλητισμός είναι ίσως το πιο διαδεδομένο εργαλείο της «πολιτιστικής διπλωματίας» που μπορεί να φέρει κοντά τα κράτη και ενισχύει τη φήμη και την εικόνα των κρατών που διαπρέπουν σε αυτά ή φιλοξενούν επιτυχημένα μεγάλες διοργανώσεις όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες ή ένα Παγκόσμιο Κύπελλο. Κράτη που έχουν διοργανώσει στο παρελθόν τέτοιου τύπου διοργανώσεις είναι η Κίνα, η Νότια Αφρική και η Βραζιλία (Grix & Lee, 2013). Η υποβολή προσφορών για τη διοργάνωση μεγάλων αθλητικών γεγονότων όπως, για παράδειγμα, των Ολυμπιακών Αγώνων και του Παγκόσμιου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου είναι μια πολύπλοκη διαδικασία. Συνήθως η επιτυχής διοργάνωση μεγάλων αθλητικών γεγονότων επιφέρει διεθνές κύρος στη διοργανώτρια χώρα καθώς αποκτά μεγάλη αναγνώριση της «ήπιας ισχύος» από τα άλλα κράτη στη διεθνή σκηνή (Grix & Houlihan, 2014). Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο νεοφιλελεύθερος θεωρητικός Joseph Nye, που μαζί με τον Robert Keohane εδραίωσαν τη νεοφιλελεύθερη θεωρία στις διεθνείς σχέσεις, έχει διακρίνει μεταξύ «σκληρής ισχύος» και «ήπιας ισχύος», δηλαδή μεταξύ υποχρεωτικών ή καταναγκαστικών και μη υποχρεωτικών ή μη καταναγκαστικών μορφών εξουσίας (Nye & Keohane, 1990). Ο Nye για την «ήπια ισχύ» υποστηρίζει: «Μια χώρα μπορεί να επιτύχει τα αποτελέσματα που θέλει στην παγκόσμια πολιτική επειδή άλλες χώρες, θαυμάζοντας τις αξίες της, μιμούμενες το παράδειγμά της, προσβλέποντας το επίπεδο ευημερίας και εξωστρέφειάς της, θέλουν να την ακολουθήσουν» (Nye, 2004, σελ.5)

Η «ήπια ισχύς» της Αμερικής, σύμφωνα με τον Nye, έχει τις ρίζες της σε πολιτιστικές αξίες όπως ο παγκόσμιος κινηματογράφος (π.χ. Χόλυγουντ), η εκπαίδευση Ivy-League Schools (π.χ. Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ), η υψηλή τεχνολογία (π.χ. Microsoft) και ο επαγγελματικός αθλητισμός (π.χ. Michael Jordan, ο πρώην επαγγελματίας Αμερικανός αθλητής της καλαθοσφαίρισης στο NBA). Αυτός ο θαυμασμός, ωστόσο, δεν αρκεί για να δικαιολογήσει απαραίτητα ένα θετικό αποτέλεσμα πολιτικής. Η «ήπια ισχύς» περιλαμβάνει την ικανότητα ενός κράτους να επιτύχει προτιμώμενα αποτελέσματα μέσω μέσων όπως ο καθορισμός ατζέντας, η πειθώ και η συν-επιλογή ή έλξη που δεν αντλούν δύναμη. Όπως το έθεσε ο Nye (2011, σελ. 21): «Οι τύποι πόρων που συνδέονται με τη «σκληρή ισχύ» περιλαμβάνουν υλικά όπως η δύναμη [στρατιωτική δύναμη] και τα χρήματα [οικονομικές κυρώσεις]. Οι τύποι πόρων που συνδέονται με την “ήπια ισχύ” συχνά

περιλαμβάνουν άυλους παράγοντες όπως θεσμούς, ιδέες, αξίες, πολιτισμό και την αντιληπτή νομιμότητα των πολιτικών» (σελ. 21).

Όμως, η «ήπια ισχύς» δεν είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται αποκλειστικά από τα ισχυρά κράτη. Ο Nye (2012) αναγνωρίζει ότι τα μεγάλα κράτη έχουν περισσότερους πόρους, ωστόσο πιστεύει ότι τόσο τα μικρότερα κράτη όσο και οι μη κρατικοί παράγοντες έχουν ενισχύσει την «ήπια ισχύ» τους. Η «ήπια ισχύς», όμως, έχει γίνει μια μάλλον αμφιλεγόμενη έννοια. Ο ίδιος ο Nye παραδέχεται ότι αυτή η δύναμη, αν ακολουθηθεί στενά ως εργαλείο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά, μόνο εάν την αναγνωρίσουν άλλες χώρες. Επιπλέον, πολλοί κρίσιμοι πόροι «ήπιας ισχύος» βρίσκονται εκτός κρατικού ελέγχου και μερικές φορές χρειάζονται πολύ χρόνο για να παραγάγουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Οι στρατηγικές συνεργασίας είναι πόροι «ήπιας ισχύος» που στοχεύουν στο να ωθήσουν τους άλλους να κάνουν ειρηνικά αυτό που προσδοκούν, αλλά μπορούν να οδηγήσουν σε σκληρή δύναμη όπως στρατιωτικές ή οικονομικές συμμαχίες. Στο πλαίσιο αυτό, ανάλογα με τις περιστάσεις και τον τρόπο εφαρμογής τους, η θεσμική, διαρθρωτική και παραγωγική εξουσία μπορεί να είναι είτε καταναγκαστική είτε μη καταναγκαστική. Γνωρίζοντας τέτοιες επιπλοκές, ο Nye εισήγαγε την έννοια της «έξυπνης ισχύος», ενός συνδυασμού σκληρής και ήπιας ισχύος, η οποία φυσικά υποδηλώνει τη χρήση της μόνο από δρώντες που μπορούν να χρησιμοποιήσουν και τις δύο. Ο Nye (2012, σελ. 231) ορίζει αυτή τη σύνθεση ως «φιλελεύθερο ρεαλισμό».

Το Κατάρ μέχρι και σήμερα χρησιμοποιεί τον τεράστιο πλούτο του από φυσικούς πόρους, που είναι κυρίως υδρογονάνθρακες, ως εργαλείο για την εξωτερική του πολιτική προκειμένου να οικοδομήσει το περιφερειακό και διεθνές προφίλ του. Ωστόσο, αυτό που έλειπε από το κράτος του Κατάρ ήταν η ικανότητα να αναδείξει στη διεθνή κοινότητα ότι διαθέτει την «ήπια ισχύ» (Næss, 2023). Διοργανώνοντας τη μεγαλύτερη ποδοσφαιρική διοργάνωση του πλανήτη, το Κατάρ μπήκε στην κατηγορία των μικρών κρατών όπως, π.χ., η Ελλάδα (Ολυμπιακοί Αγώνες-Αθήνα 2004), δείχνοντας στα άλλα κράτη ότι όχι μόνο διαθέτει «ήπια ισχύ» αλλά μπορεί να φέρει εις πέρας μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις. Το ζήτημα που τίθεται είναι το αν και πώς μπορεί να μετρηθεί θετικά ή αρνητικά η επίδραση της «ήπιας ισχύος» στα άλλα κράτη από το Κατάρ. Άξιο αναφοράς είναι ότι ο McClory (2019) στο έργο του “The Soft Power 30-A Global Ranking of Soft Power” κάνει μία αποτίμηση μέτρησης της ήπιας δύναμης παγκοσμίως από 25 κράτη και 12.500 πολίτες, χωρίς, όμως, να συμπεριλαμβάνεται το Κατάρ.

Στο διεθνές πεδίο, για να πετύχει τους διπλωματικούς του στόχους το Κατάρ βασίζεται σε δύο τύπους διπλωματίας. Η πρώτη είναι η διπλωματική διαμεσολάβηση,

η οποία επιδιώκει να προβάλει μια εικόνα του Κατάρ ως ουδέτερου ενδιάμεσου φορέα στον οποίο μπορεί κανείς να βασιστεί και να ενδιαφέρεται για την ειρήνη και τη σταθερότητα στην περιοχή (Roberts, 2022). Το Κατάρ χρησιμοποιεί τη διπλωματία μεταξύ κρατών για να μεγιστοποιήσει τα συμφέροντα και την επιρροή του σε χώρες όπως ο Λίβανος, η Αίγυπτος, η Υεμένη και το Σουδάν που είναι παραδοσιακά στη σφαίρα επιρροής της Σαουδικής Αραβίας. Ο δεύτερος τρόπος διπλωματίας που χρησιμοποιεί το Κατάρ είναι η δημόσια διπλωματία μέσω των μέσων ενημέρωσης, όπου παρουσιάζει το Al Jazeera ως τη φωνή του λαού (Antwi-Boateng, 2013).

Το Κατάρ έχει φιλοξενήσει με επιτυχία τους Αραβικούς Αγώνες του 2011, το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα της Διεθνούς Ένωσης Ομοσπονδιών Στίβου (IAAF) 2019 και τελευταία διοργάνωσε το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2022, ανάμεσα σε ισχυρισμούς για εξαγορά ψήφων και δωροδοκία. Η απονομή της διοργάνωσης του Παγκοσμίου Κυπέλλου φαίνεται ότι ενίσχυσε σημαντικά την εικόνα και τη φήμη του Κατάρ στη Μέση Ανατολή, αλλά αυτό είναι και το ζήτημα που εξετάζει το παρόν άρθρο. Έπειτα από αυτή τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, γεννιούνται τα παρακάτω τρία ζητήματα, τα οποία θα αναλυθούν στην 4η ενότητα. Πρώτον, αν ήταν επιτυχημένη η διοργάνωση του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου στο Κατάρ, δεύτερον, αν με τον τρόπο αυτόν ενίσχυσε την επιρροή του στη Μέση Ανατολή και, τρίτον, αν επηρέασε και ενίσχυσε θετικά τα άλλα κράτη στο διεθνές πεδίο.

Ο πολιτισμός και η φιλοξενία ενός τέτοιου επιπέδου διοργάνωσης όπως το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου επεξηγούνται και ανάλογα με το πόσο ελκυστική είναι αυτή η διοργάνωση και με το αν μπορεί να βελτιώσει σημαντικά την εικόνα του κράτους υποδοχής. Όπως προαναφέρθηκε, ο Nye (2016) έχει προσδιορίσει τον πολιτισμό ως έναν από τους κύριους πόρους της «ήπιας ισχύος». Επιπροσθέτως, το Κατάρ χρησιμοποιεί σχεδόν δύο δεκαετίες τον αθλητισμό για να οικοδομήσει την «ήπια ισχύ» του πέρα από τα στενά όρια του κράτους του, κάνοντας πλήρη αγορά μεγάλων ευρωπαϊκών ποδοσφαιρικών συλλόγων. Ξεχωρίζουν δύο σημαντικά παραδείγματα στο ευρωπαϊκό ποδόσφαιρο. Το 2010, η ισπανική ποδοσφαιρική ομάδα Μπαρτσελόνα, η οποία αποδέχτηκε το λογότυπο του Qatar Foundation. Επίσης, ο γνωστός επιχειρηματίας του Κατάρ, Nasser bin Ghanim Al-Khelaifi, αγόρασε την εμβληματική παριζιάνικη ποδοσφαιρική ομάδα, την Paris Saint-Germain το 2011 (Coruzzi, 2013· Krzyzaniak 2018). Το Εμιράτο του Κατάρ επένδυσε στο ποδόσφαιρο χρησιμοποιώντας τους τεράστιους οικονομικούς του πόρους ώστε να επηρεάσει θετικά τη διεθνή σκηνή (Bianco & Sons, 2023).

Λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία της «ήπιας ισχύος» του Joseph Nye (2004)

και το επιχείρημα του πλεονεκτήματος της «ήπιας ισχύος» της αμερικανικής κουλτούρας στον κόσμο, η επένδυση του Κατάρ στο ποδόσφαιρο θα εξυπηρετούσε «έναν παρόμοιο σκοπό με αυτόν του Χόλυγουντ». Ο αθλητισμός -όπως και οι ταινίες- είναι εξαιρετικά δημοφιλής σε όλες τις τάξεις της κοινωνίας. Όπως ο κόσμος έμαθε να αγαπά την Αμερική μέσω του Χόλυγουντ έτσι και ο κόσμος θα μάθει για το Κατάρ μέσω του ποδοσφαίρου (Coruzzi, 2013 σε Antwi-Boateng, 2013, σελ. 46). Με την προσφορά για τη διοργάνωση του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου της FIFA, το όραμα του Κατάρ ήταν ένα πρόγραμμα ανάπτυξης δημόσιων υποδομών που θα δημιουργούσε δρόμους, ένα σύστημα μετρό και αστικές υποδομές με κληρονομιά που θα παρείχε τη βάση για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της χώρας (Chadwick & Anagnostopoulos, 2023). Όμως το κράτος του Κατάρ έχει συχνά επικριθεί για μεθοδεύσεις σχετικές με την επιλογή του ως διοργανώτριας χώρας του Παγκοσμίου Κυπέλλου, για καταπατήσεις εργασιακών δικαιωμάτων των εργατών που κατασκεύασαν τις αθλητικές εγκαταστάσεις, αλλά και για το λεγόμενο «Sportswashing» (Dubinsky, 2023· Scharpf & Edwards, 2024).

3. Μεθοδολογική προσέγγιση

Η παρούσα έρευνα ακολουθεί την προσέγγιση της μελέτης περίπτωσης. Όπως προτείνει ο Yin (2012), η μελέτη περίπτωσης είναι η εξέταση μιας συγκεκριμένης και περίπλοκης υπόθεσης, η κατανόηση των δραστηριοτήτων και των ιδιαίτερων περιστάσεών της. Οι μελέτες περιπτώσεων διερευνούν σε βάθος τα σύγχρονα φαινόμενα, ειδικά όταν τα όρια μεταξύ του φαινομένου και του πλαισίου δεν είναι προφανή. Η μελέτη μπορεί να είναι κοινή, ασυνήθιστη, αποκαλυπτική ή κρίσιμη. Η ανάλυση επικεντρώνεται σε μία μελέτη περίπτωσης, την περίπτωση του Μουντιάλ 2022 στο νεοσύστατο, μικρό κράτος του Κατάρ, η οποία επιλέχθηκε λόγω της σημαντικής της θέσης και πόρων στο πλαίσιο των τελευταίων γεωπολιτικών εξελίξεων, όπως αναφέρουν και οι Brannagan και Reiche (2022). Ως εκ τούτου, αποτελεί μια κατάλληλη μελέτη για την ανάλυση του πολιτικού ρόλου του αθλητισμού στη Μέση Ανατολή.

Στο άρθρο ακολουθείται η κλασική μορφή των βιβλιογραφικών ανασκοπήσεων, η αφηγηματική παρουσίαση με αναφορές σε εκθέσεις της αρμόδιας επιτροπής για τη φιλοξενία των Αγώνων, στην υπάρχουσα βιβλιογραφία καθώς και σε δημοσιεύσεις και δηλώσεις εκπροσώπων φορέων στο διαδικτυακό τύπο, όπως αυτές παρουσιάστηκαν πριν, κατά και μετά τη διοργάνωση του Μουντιάλ στο Κατάρ. Αξίζει να σημειωθεί ότι συνολικά τα MME που είχαν αδειοδοτηθεί από τη

FIFA ήταν κυρίως τηλεοπτικά κανάλια και όχι έντυπα μέσα.³ Ειδικότερα στα μέσα αυτά συγκαταλέγονται η FBC, ένα κανάλι που έχει την έδρα του στα νησιά Fiji, η beIN Sports, που έχει τη βάση του σε διάφορες χώρες, η Digicel, μια τζαμαϊκανή εταιρεία κινητών τηλεφώνων και συσκευών οικιακής ψυχαγωγίας που λειτουργεί σε παραπάνω από 25 αγορές παγκοσμίως και η SuperSport International, η οποία καλύπτει μεγάλες διοργανώσεις παγκοσμίως, στις οποίες περιλαμβάνονται αποσπάσματα από βίντεο, αποτελέσματα αγώνων, νέα για τα προγράμματα των αγώνων και διάφορα άλλα. Για το λόγο αυτόν οι μόνες άλλες διαθέσιμες πηγές (σε ψηφιακή μορφή) ήταν άρθρα δημοσιογράφων σε ψηφιακές εφημερίδες με εμπειρία σε αθλητικά θέματα. Οι ανακοινώσεις του Τύπου τείνουν να θεωρούνται ως πρωτογενείς πηγές (Hazareesingh & Nabulsi, 2008). Τέτοιες πηγές ήταν ψηφιακά άρθρα από τις Mirror, Guardian, Doha Gulf-Times, CNBC-Arabiya.

Οι διεθνείς σχέσεις ειδικότερα και η αθλητική βιβλιογραφία αναδεικνύουν τις γεωπολιτικές εντάσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής μέσω του αθλητισμού. Στο άρθρο χρησιμοποιείται αρχικά η δευτερογενής ανάλυση δεδομένων για να παρουσιαστεί μια σύνοψη των διεθνών σχέσεων και της βιβλιογραφίας του αθλητισμού με αναφορά στην υπό-μελέτη περίπτωση του Κατάρ.

4. Ανάλυση: Τα κίνητρα και η αποτίμηση του κράτους του Κατάρ για τη διοργάνωση του Μουντιάλ 2022

Ήπια δύναμη και ανάπτυξη

Το σύνθημα κίνητρο για την ανάληψη ενός αθλητικού γεγονότος παγκοσμίως ενδιαφέροντος, όπως των Ολυμπιακών Αγώνων και του Παγκόσμιου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου, είναι το ότι θα βοηθήσει την περιφερειακή και εθνική ανάπτυξη. Τέτοιο ακριβώς ήταν το κίνητρο της ελληνικής κυβέρνησης, όταν η Αθήνα υπέβαλε την υποψηφιότητά της για τη φιλοξενία των Αγώνων του 2004, για τους οποίους υπάρχει πληθώρα δημοσιεύσεων. Σε πρόσφατο άρθρο του, ο Victor Matheson (2024) καθηγητής οικονομικών με ειδικότητα στα οικονομικά του αθλητισμού, μελετά τις οικονομικές επιπτώσεις της φιλοξενίας του Παγκόσμιου Κυπέλλου, υποστηρίζοντας ότι ίσως να αποτελεί μεγάλο κόστος η διοργάνωση, προσθέτοντας, όμως, ότι η χώρα υποδοχής μπορεί και να κερδίσει οικονομικά, αν έχει επαρκείς υπάρχουσες υποδομές. Για το ζήτημα αυτό παραπέμπει σε οικονομικά ισχυρές χώρες όπως οι

³ FIFA 2022, <https://digitalhub.fifa.com/m/203f2697ad928edb/original/FIFA-World-Cup-Qatar-2022-Media-Rights-Licensees.pdf>

ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες διαθέτουν πολυάριθμα γήπεδα, τα οποία πληρούν τις προδιαγραφές της FIFA και θεωρεί ότι ήταν λάθος της να επιλέξει το Κατάρ που δεν είχε τέτοιου είδους υποδομές. Ο Matheson είχε μάλλον λάβει υπόψη του και το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν καταλάβει τη δεύτερη θέση όταν η αρμόδια Επιτροπή της FIFA έκανε την επιλογή της χώρας που θα φιλοξενούσε τους Αγώνες (Papanikos, 2023, σελ. 119).

Κάνοντας μία προσπάθεια αποτίμησης του ολοκληρωμένου Παγκοσμίου Κυπέλλου ποδοσφαίρου της Μέσης Ανατολής, το πρώτο βασικό κίνητρο πίσω από τη διοργάνωση του Κατάρ φέρεται να επικεντρώνεται στην επιθυμία του κράτους της χώρας αυτής να θέλει να πρωταγωνιστεί ως το κράτος αντιπροσώπευσης της ήπιας δύναμης στην περιοχή, ικανό να φιλοξενεί πολιτισμικές-αθλητικές εκδηλώσεις μεγάλων διοργανώσεων (Rockwood, 2019). Σύμφωνα με τους Grix, Brannagan και Lee, η πρόθεση του Κατάρ να φιλοξενήσει το Παγκόσμιο Κύπελλο ήταν να εμπλακεί σε μια πολιτική πρακτική, που θα παρουσίαζε τη χώρα ως σύγχρονη μουσουλμανική αραβική κοινωνία, με στόχο την αναγνώριση-εκτίμηση από τα άλλα κράτη της περιοχής (Grix, Brannagan & Lee, 2019). Το δεύτερο κίνητρο αντιπροσωπεύει τις γενικότερες φιλοδοξίες του Κατάρ, καθώς από το 2008, ένας από τους κεντρικούς στόχους του εθνικού οράματος του κράτους αυτού για το 2030 είναι να γίνει ένα βασικό περιφερειακό τουριστικό θέρετρο (Qatar National Tourism Sector Strategy 2030). Το τρίτο και τελευταίο κίνητρο έγκειται στο ότι υπάρχει μια ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι το Κατάρ έχει ξεκινήσει μια συντονισμένη επιδίωξη διεθνούς ήπιας δύναμης (Brannagan & Grix, 2014).

Τα κίνητρα λοιπόν για τις αρχές του Κατάρ φέρεται ότι ήταν η χρήση του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου ως μέσου επιτυχίας των στόχων που είχαν θέσει και της αξιοποίησης της «ήπιας ισχύος» που προσφέρει μία τέτοια διοργάνωση. Φιλοξενώντας το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου τον Δεκέμβριο του 2022 (πρώτη φορά στα χρονικά έγινε η διοργάνωση Δεκέμβριο μήνα), οι αρχές του Κατάρ θεώρησαν ότι τους δόθηκε η ευκαιρία να ανεβάσουν τη δημοτικότητα τόσο εντός όσο και εκτός του κράτους καθώς και της περιοχής της Μέσης Ανατολής και η ανάδειξη του Κατάρ ως του κύριου αντιπροσώπου στην περιοχή (Brannagan & Giulianotti, 2018). Τα επακόλουθα κέρδη που προσφέρουν τέτοιες διοργανώσεις και η ασυναγώνιστη ικανότητα προβολής του μικρού κράτους του Κόλπου σε δισεκατομμύρια θεατές σε όλο τον κόσμο ήταν μία μοναδική ευκαιρία για το κράτος του Κατάρ με βάση το στρατηγικό πλάνο που είχε για αστική ανάπτυξη και του εθνικού οράματος το 2030 (Scharfenort, 2012). Όπως αναφέρουν οι Doha Gulf Times, το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου 2022 είχε τη μεγαλύτερη κάλυψη

από τα μέσα ενημέρωσης στην ιστορία του Παγκοσμίου Κυπέλλου με χιλιάδες επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης και δημοσιογράφους να καλύπτουν τις εκδηλώσεις του τουρνουά.⁴ Το τηλεοπτικό κανάλι CNBC-Arabiya ανέφερε ότι το Κατάρ δεν παρεμβαίνει στο περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης και ότι διευκόλυνε τα μέσα ενημέρωσης στο Κατάρ να αναφέρουν την ατμόσφαιρα του Παγκοσμίου Κυπέλλου στον κόσμο.⁵

Άξιο αναφοράς είναι ότι και μόνο η απονομή της διοργάνωσης του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου εκτόξευσε τη δημοτικότητα, εφόσον οι άνθρωποι γνωρίζουν πλέον την τοποθεσία του Κατάρ στον Παγκόσμιο χάρτη (Brannagan & Giulianiotti, 2014). Βέβαια, η ανάδειξη του προφίλ ενός κράτους είναι ένα θέμα, αλλά η διαχείρισή του είναι σαφώς κάτι διαφορετικό. Για τις αρχές του Κατάρ, ο στόχος δεν ήταν απλώς να ανεβάσει το διεθνές προφίλ και κύρος του κράτους, αλλά να διαχειριστεί και να αντιμετωπίσει άμεσα το πώς αυτό το προφίλ απεικονίζεται και κατανοείται διεθνώς (Singer, 2022). Το πιο σημαντικό είναι ότι ένα από τα θεμελιώδη κίνητρα πίσω από το αίτημα διοργάνωσης του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου του 2022 είναι ο διαχωρισμός του κράτους από ορισμένα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα που αντιμετώπισε η ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής κατά το πρόσφατο παρελθόν της. Κατά συνέπεια, οι αρχές του Κατάρ προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τη διεθνή σημασία της φιλοξενίας του πρώτου Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου στη Μέση Ανατολή ως μέσο για να διορθώσουν τυχόν αρνητικές πτυχές της διεθνούς εικόνας τους. Η ήπια δύναμη του Κατάρ έγκειται στην ανάπτυξη συγκεκριμένων πολιτιστικών πόρων, ιδίως των μέσων ενημέρωσης, των αεροπορικών γραμμών (Qatar Airways), της μουσικής, της τέχνης και του αθλητισμού (Brannagan & Giulianiotti, 2018).

Αποτίμηση της διοργάνωσης: «ήπια αποδυνάμωση»

Στο άρθρο τους “The soft power-soft disempowerment nexus: The case of Qatar” οι Brannagan και Giulianiotti (2018) παρουσιάζουν ένα αντίθετο μοντέλο από αυτό της «ήπιας ισχύος» του Nye, το μοντέλο της «ήπιας αποδυνάμωσης», το οποίο υποστηρίζουν ότι εμφανίζεται με τρεις διαφορετικούς τρόπους. Στον πρώτο, διαφορετικοί κρατικοί και μη κρατικοί φορείς, διακυβερνητικές οργανώσεις, μέσα ενημέρωσης, ο εταιρικός τομέας και ομάδες της κοινωνίας των πολιτών διαδίδουν

4 <https://www.gulf-times.com/article/650806/qatar/media-coverage-of-world-cup-qatar-2022-largest-in-history>

5 <https://www.qatar-tribune.com/article/35358/nation/global-acclaim-over-media-volunteering-facilitation-during-world-cup-qatar-2022>

πληροφορίες, αμφισβητούν ή δυσφημούν τις στρατηγικές και τα μηνύματα προώθησης «ήπιας ισχύος» του κράτους. Στον δεύτερο, η «ήπια αποδυνάμωση» είναι εμφανής όταν το κράτος κατηγορείται ότι δεν τηρεί τις διεθνείς συμβάσεις ή τα πρότυπα για την παγκόσμια ανάπτυξη, για παράδειγμα σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα ή τη διαφύλαξη της ανθρώπινης αξίας. Στον τρίτο, η «ήπια αποδυνάμωση» εμφανίζεται όταν γίνεται αντιληπτό ότι το κράτος ενεργεί με τρόπους που έχουν άμεσες και αρνητικές επιπτώσεις σε άλλα κράτη. Όπως θα παρουσιαστεί παρακάτω όλοι αυτοί οι τρόποι του προτεινόμενου μοντέλου των Brannagan και Giulianotti υπάρχουν στην περίπτωση του Κατάρ, οδηγώντας το σε «ήπια αποδυνάμωση».

Διαφθορά, δωροδοκία, ασφάλεια

Ξεκινώντας με την αποτίμηση της διοργάνωσης θα πρέπει καταρχάς να ληφθεί υπόψη η ίδια η υποψηφιότητα του Κατάρ που αντιμετωπίζει έως και σήμερα το σκάνδαλο της διαφθοράς και δωροδοκίας (Blake & Calvert, 2015). Τον Μάιο του 2015, το Υπουργείο Δικαιοσύνης (Department of Justice) των ΗΠΑ αποσφράγισε κατηγορητήρια κατά εννέα αξιωματούχων της FIFA για το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2018 στη Ρωσία και το τουρνουά του 2022 στο Κατάρ.⁶

Τον Απρίλιο του 2020, το Υπουργείο Δικαιοσύνης δημοσίευσε νέα στοιχεία που υποδηλώνουν ότι τρεις αξιωματούχοι της FIFA δέχτηκαν δωροδοκίες από ανώνυμους μεσάζοντες για να ψηφίσουν υπέρ του Κατάρ.⁷ Αν και οι ερευνητές του Υπουργείου Δικαιοσύνης έχουν αποκαλύψει εκτεταμένες εγκληματικές αδικοπραγίες εντός της FIFA, δεν έχουν ακόμη βρει πειστήρια που να αποδεικνύουν ότι αξιωματούχοι του Κατάρ δωροδοκούσαν στελέχη της FIFA, ενώ οι αξιωματούχοι του Κατάρ εξακολουθούν να αρνούνται οποιαδήποτε αδικοπραγία ή ανάμειξη σε δωροδοκία. Συγκεκριμένα, το Κατάρ κατηγορήθηκε ότι πλήρωσε 3\$ εκατομμύρια δολάρια σε αξιωματούχους της FIFA για να εξασφαλίσει την υποστήριξή τους, αλλά απαλλάχθηκε μετά από διετή έρευνα της FIFA.⁸

Ωστόσο, οι ανησυχίες για τη διαφθορά δεν έχουν εξαφανιστεί εντελώς. Ο τότε

6 <https://www.justice.gov/opa/pr/nine-fifa-officials-and-five-corporate-executives-indicted-racketeering-conspiracy-and>

7 <https://www.justice.gov/usao-edny/pr/three-media-executives-and-sports-marketing-company-indicted-fifa-case>

8 <https://www.justice.gov/usao-edny/pr/three-media-executives-and-sports-marketing-company-indicted-fifa-case>

πρόεδρος της FIFA, Sepp Blatter, μιλώντας στην ελβετική εφημερίδα Tages-Anzeiger, αποκάλυψε ότι η επιτροπή είχε αποφασίσει να μεταφέρει το ποδόσφαιρο σε νέα εδάφη, σε μια προσπάθεια να αναπτύξει το ποδόσφαιρο. Όμως, από τότε είχε πει ότι ήταν λάθος να απονεμηθεί το Παγκόσμιο Κύπελλο στο Κατάρ. Όταν στη συνέχεια εξηγούσε γιατί το Κατάρ ήταν λάθος και κακή επιλογή για τη διοργάνωση του τουρνουά του 2022, δεν έκανε καμία αναφορά στις ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αντίθετα, ισχυρίστηκε ότι είναι πολύ μικρή χώρα.⁹ Όπως αναφέρει ο Karim Zidan το Φεβρουάριο του 2024, ένας ανεξάρτητος δημοσιογράφος που αρθρογραφεί και στους New York Times, ο αρμόδιος συντάκτης του Sports Intelligence, Harris, άνοιξε τη συνεδρίαση με μια ομιλία που ασχολήθηκε με την αποτίμηση της διοργάνωσης του Παγκοσμίου Κυπέλλου στο Κατάρ, συμπεριλαμβανομένων των διεφθαρμένων τακτικών που χρησιμοποίησε το κράτος του Κόλπου για να εξασφαλίσει την διοργάνωση του Παγκοσμίου Κυπέλλου.¹⁰ Ανέφερε επίσης παραδείγματα υποσχέσεων που έδωσε το Κατάρ αλλά απέτυχε να τηρήσει μετά το τουρνουά. Ο Harris σημείωσε επίσης ότι οι τακτικές συσκότισης του Κατάρ βοήθησαν να τεθεί ένα πρότυπο σχέδιο για άλλες απολυταρχίες που θα μπορούσαν εφεξής να ακολουθήσουν το παράδειγμά του καταλήγοντας: «Το Κατάρ ήθελε να ελέγξει την αφήγηση και η Σαουδική Αραβία θέλει να κάνει το ίδιο... Μπορούμε να δούμε το μέλλον, απλά πρέπει να κοιτάξουμε το παρελθόν».

Η ασφάλεια ήταν επίσης ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα. Σε αντίθεση με τους προηγούμενους προορισμούς του Παγκοσμίου Κυπέλλου που είχαν κατασκευάσει εγκαταστάσεις σε όλη τη διοργανώτρια χώρα, όλα τα γήπεδα του Μουντιάλ στο Κατάρ βρίσκονταν στην πρωτεύουσα Ντόχα. Η κυβέρνηση απαίτησε από όλους τους επισκέπτες να υποβάλουν αίτηση για ένα υποχρεωτικό πάσο που ονομάζεται κάρτα Hayya. Αυτό περιλάμβανε δωρεάν πρόσβαση στο μετρό και το λεωφορείο, τοπική κάρτα SIM και δωρεάν ιατρική περίθαλψη έκτακτης ανάγκης. Για να λάβουν την κάρτα, ωστόσο, οι οπαδοί έπρεπε να παράσχουν επιβεβαίωση είτε κράτησης ξενοδοχείου είτε απόδειξη πρόσκλησης από κάτοικο του Κατάρ. Οι διοργανωτές δεν μπόρεσαν να επεξεργαστούν τις αιτήσεις αρκετά γρήγορα, προκαλώντας τόσο μεγάλες καθυστερήσεις που ορισμένοι επισκέπτες δεν κατάφεραν να φτάσουν εγκαίρως στους αγώνες.¹¹

9 <https://www.tagesanzeiger.ch/katar-ist-ein-irrtum-die-wahl-war-schlecht-352210690053>

10 <https://www.playthegame.org/news/from-qatar-to-saudi-soul-searching-in-sports-reporting/>

11 <https://manaramagazine.org/2023/01/politics-and-economics-qatar-world-cup/>

Ανθρώπινα δικαιώματα

Το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου του Κατάρ 2022 αντιμετώπισε διάφορες προκλήσεις που προέκυψαν από ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα σχετικά με τους μετανάστες εργάτες που κατασκεύασαν τα γήπεδα και τις υποδομές του Μουντιάλ. Το 2015, η Mirror ανέφερε ακτιβιστές να διαμαρτύρονται για τα δεινά των εργαζομένων στο Κατάρ έξω από το συνέδριο της FIFA.¹² Το 2022 η Guardian ανέφερε ότι περισσότεροι από 6.500 εργαζόμενοι από την Ινδία, το Πακιστάν, το Νεπάλ, το Μπαγκλαντές και τη Σρι Λάνκα είχαν πεθάνει στο Κατάρ από το 2010.¹³ Σύμφωνα με καταγγελίες εργαζομένων και εκθέσεις μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως η Διεθνής Αμνηστία, οι συνθήκες εργασίας ήταν ιδιαίτερα δύσκολες και περιλάμβαναν καταχρήσεις όπως η κλοπή μισθών, η επιβολή υπερβολικών ωρών εργασίας, επικίνδυνες συνθήκες, κακομεταχείριση και σεξουαλική βία. Η συνθήκη αυτή είχε προκαλέσει έντονη διεθνή κατακραυγή, ενισχυμένη από την αύξηση της παγκόσμιας προσοχής και του ελέγχου, λόγω της διεξαγωγής του Παγκοσμίου Κυπέλλου στο Κατάρ. Αυτή η πίεση οδήγησε το Κατάρ να προβεί σε κάποιες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες περιλάμβαναν τον εκσυγχρονισμό του συστήματος εργασίας, τη μείωση των ωρών εργασίας και την καλύτερη προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων.¹⁴ Συνεπώς, η διοργάνωση του Παγκοσμίου Κυπέλλου στο Κατάρ έφερε το ενδιαφέρον στο ιστορικό ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και τη μεταχείριση των γυναικών στο Εμιράτο του Κόλπου.

Ο όρος «Sportswashing» εμφανίστηκε πιο έντονα στα μέσα της δεκαετίας του 2010, καθώς αυξήθηκε η ανάμιξη χωρών με αμφιλεγόμενες πολιτικές στην υποστήριξη μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων (Erstad, 2023). Ο όρος «Sportswashing» έχει αναδειχθεί ως ένα σημαντικό θέμα συζήτησης τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα όταν αυταρχικά καθεστώτα χρησιμοποιούν τον αθλητισμό ως μέσο για να βελτιώσουν την εικόνα τους και να αποκρύψουν τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁵ Όπως αναφέρεται στην έκθεση του κράτους του Κατάρ, η οποία συντάχθηκε 14 χρόνια πριν από τους αγώνες (Qatar National Vision 2030): «Ανεγείρουμε μια γέφυρα μεταξύ του παρόντος και του μέλλοντος, οραματιζόμαστε μια ζωντανή και ευημερούσα χώρα στην οποία υπάρχει οικονομική και κοινωνική δικαιοσύνη για

12 <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/real-fifa-scandal-plaintiff-slaves-5824210>

13 <https://www.theguardian.com/football/2022/nov/27/qatar-deaths-how-many-migrant-workers-died-world-cup-number-toll>

14 <https://www.vox.com/world/23450515/world-cup-fifa-qatar-2022-controversy-scandals-explained>

15 <https://www.vox.com/world/23450515/world-cup-fifa-qatar-2022-controversy-scandals-explained>

όλους και στην οποία η φύση και ο άνθρωπος βρίσκονται σε αρμονία. Πρέπει να κινητοποιήσουμε τις συλλογικές μας ενέργειες και να τις κατευθύνουμε προς αυτές τις φιλοδοξίες. Οι ισχυρές ισλαμικές και οικογενειακές αξίες θα παράσχουν την ηθική και δεοντολογική μας πυξίδα».

Ωστόσο, όλες αυτές οι φιλόδοξες διακηρύξεις περί κοινωνικής δικαιοσύνης φαίνεται πως ξεχάστηκαν όταν κατά την κατασκευή των αθλητικών υποδομών οι ξένοι εργάτες τραυματιζόταν ή και πέθαιναν πάνω στο έργο τους. Επίσης, όσον αφορά τα δικαιώματα και την ελευθερία της έκφρασης των LGBTQ ατόμων και των γυναικών, το Κατάρ έχει εξίσου κακές επιδόσεις. Ο ποινικός κώδικας της χώρας ορίζει ως ποινικό αδίκημα την ομιλία που επικρίνει τον εμίρη, τη βλασφημία κατά του Ισλάμ ή τη διάδοση ψευδών ειδήσεων, ο οποίος μάλιστα τροποποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2020 με αυστηρότερο πρόστιμο των 25.000\$ όπως ανακοινώθηκε από την επίσημη σελίδα της Διεθνούς Αμνηστίας.¹⁶ Το κράτος του Κατάρ φρόντισε να εξαλείψει κάθε μορφή αντιστασιακού συμβολισμού στα γήπεδα, απαγορεύοντας πανό και ρουχισμό συμπεριλαμβανομένου του συμβόλου του ουράνιου τόξου και απειλώντας τους αρχηγούς που θα φορέσουν το περιβραχιόνιο «OneLove» με κίτρινη κάρτα, οδηγώντας τους παίκτες να αποσύρουν τις αρχικές τους κινήσεις διαμαρτυρίας. Η περίφημη φωτογραφία της γερμανικής ομάδας ήταν μια συμβολική κίνηση αντίστασης στις απαγορεύσεις που εφάρμοσε το Κατάρ και στην προσπάθεια φίμωσης των αθλητών.

Μια παρουσιάστρια του BBC φόρεσε ένα περιβραχιόνιο με ουράνιο τόξο που έγραφε «OneLove» κατά τη διάρκεια της κάλυψης του αγώνα Αγγλία εναντίον Ιράν στο Παγκόσμιο Κύπελλο FIFA, σε μια προφανή επίπληξη της FIFA και της διοργανώτριας χώρας Κατάρ. Ο αρχηγός της Αγγλίας, Χάρι Κέιν, αναγκάστηκε να πάρει το εγκεκριμένο από τη FIFA περιβραχιόνιο «Χωρίς Διακρίσεις», το οποίο χρησιμοποιήθηκε από κάθε εθνική ποδοσφαιρική ομάδα.¹⁷

Ενώ η FIFA και το Κατάρ έδωσαν έμφαση στο ποδόσφαιρο και όχι στην πολιτική, το Κατάρ επέτρεψε να προβληθεί ένας πολιτικός σκοπός, η υποστήριξη του αγώνα των Παλαιστινίων. Παλαιστινιακές σημαίες, εκκλήσεις για ελεύθερη Παλαιστίνη και αναστάτωση στα ισραηλινά μέσα ενημέρωσης, ήταν μέρος του σκηηνικού στη Ντόχα. Μέσω της αποσιώπησης κάθε άλλης μορφής κοινωνικής κριτικής, αλλά και της ενθάρρυνσης της υποστήριξης στην Παλαιστίνη, το Κατάρ έδειξε ότι ως κράτος ενθάρρυνε την αραβική ενότητα παρουσιάζοντας εικόνες Αράβων οπαδών

16 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/01/qatar-repressive-new-law-further-curbs-freedom-of-expression/>

17 <https://www.bbc.com/sport/football/63699477>

και παικτών από αραβικές εθνικές ομάδες όπως το Μαρόκο να κυματίζουν την παλαιστινιακή σημαία (Belcastro, 2022).

Υποδομές και ανάπτυξη

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Bibolon et al. 2024), το Παγκόσμιο Κύπελο συνέβαλε όχι μόνο στο Κατάρ αλλά και στις περιφερειακές οικονομίες έχοντας αφήσει μια κληρονομιά που μπορεί να αξιοποιηθεί για να ενισχύσει τη θεωρητική του ανάπτυξη. Οι βραχυπρόθεσμες συνεισφορές στην οικονομία του Κατάρ ήταν συγκρίσιμες με τις εμπειρίες μεταξύ των χωρών, με εθνικό εισόδημα έως και 1%, με θετικές περιφερειακές δευτερογενείς επιπτώσεις. Οι μακροπρόθεσμες συνεισφορές για το Κατάρ από το δεκαετές πρόγραμμα δημόσιων επενδύσεων πριν από την εκδήλωση ήταν σημαντικές, αντιπροσωπεύοντας μεγάλο μέρος της αύξησης της παραγωγής μη υδρογονανθράκων κατά τη διάρκεια της περιόδου.

Όσον αφορά το μέλλον, οι κορυφαίες υποδομές που υπάρχουν θα πρέπει να αξιοποιηθούν για την περαιτέρω προώθηση της διαφοροποίησης και της ισχυρότερης ανάπτυξης. Η προβολή που έφερε το Παγκόσμιο Κύπελο στήριξε τον ισχυρό τουρισμό το 2023 και, μαζί με την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για τον τομέα του τουρισμού, θα μπορούσε να ενισχύσει ακόμα περισσότερο την τουριστική δραστηριότητα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Στη μελέτη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου τονίζεται, επίσης, η επανεξέταση του κρατικού ρόλου σε σημαντικές δημόσιες επενδύσεις σε υποδομές, σε συνδυασμό με ιδιωτικές επενδύσεις. Τέλος, σύμφωνα με την ίδια μελέτη η δυναμική των μεταρρυθμίσεων θα πρέπει να διατηρηθεί με βάση την επιτυχία της εκδήλωσης για την επίτευξη των στόχων διαφοροποίησης που προβλέπονται στο πλαίσιο του εθνικού οράματος για το 2030 (Bibolon, et al. 2024).

5. Συμπεράσματα

Στο άρθρο αναλύθηκε η περίπτωση του Μουντιάλ 2022 στο Κατάρ, βάσει των θεωριών διεθνών σχέσεων και συγκεκριμένα της «ήπιας ισχύος». Με βάση την ανάλυση των πηγών και τα υπάρχοντα στοιχεία, το άρθρο επικεντρώθηκε στις διεθνείς σχέσεις και το ρόλο της «ήπιας ισχύος», στο τι επεδίωξε να πετύχει το Κατάρ μέσω της διοργάνωσης, και στο αν τελικά ο αντίκτυπος ήταν η «ήπια αποδυνάμωση» στην πρώτη χώρα της Μέσης Ανατολής που επιλέχθηκε για να

φιλοξενήσει αυτή την ποδοσφαιρική διοργάνωση.

Ένα κράτος συνήθως αναλαμβάνει τη φιλοξενία μιας διεθνούς αθλητικής διοργάνωσης για να δείξει και να ενισχύσει την ικανότητα της «ήπιας ισχύος» του. Με άλλα λόγια, η φιλοξενία μιας τέτοιας διοργάνωσης δείχνει την ικανότητα των αναπτυσσόμενων χωρών να ενισχύσουν την ελεύθερη βούλησή τους στις παγκόσμιες υποθέσεις, ενισχύοντας έτσι την παγκόσμια απήχησή τους. Η «ήπια ισχύς» είναι μια έννοια με μεγάλη επιρροή για τους ακαδημαϊκούς πολιτικούς επιστήμονες στις αναλύσεις τους σε επίπεδο κρατών. Η περίπτωση, όμως, του Κατάρ οδήγησε στη νέα έννοια, αυτή της «ήπιας αποδυνάμωσης». Οι αγώνες σε επίπεδο οικονομίας και ανάπτυξης φαίνεται να είχαν θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία και το κράτος του Κατάρ και στις βλέψεις και στρατηγικές του καθεστώτος. Όμως, σε άλλους τομείς, όπως τα κοινωνικά δικαιώματα, τις ελευθερίες και την απονομή των αγώνων, η διοργάνωση φαίνεται να οδήγησε σε μια κατάσταση «ήπιας αποδυνάμωσης», γνωστοποιώντας σε παγκόσμιο επίπεδο καταπατήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έμφυλες διακρίσεις και ανισότητες καθώς και υποθέσεις δωροδοκίας οι οποίες ακόμα αμφισβητούνται από το κράτος του Κατάρ.

Η συνολική κληρονομιά του Μουντιάλ 2022 στο Κατάρ μένει να φανεί. Θα ολοκληρωθεί ο στόχος του κράτους ως κόμβου θέρετρου για τον παγκόσμιο τουρισμό, που αναμένεται μέσα στα επόμενα έξι χρόνια; Αν και η μελέτη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου παρουσιάζει μια αισιόδοξη άποψη για το Κατάρ και άλλες χώρες, που όπως αναφέρει, επηρεάστηκαν θετικά από το Μουντιάλ του 2022, στο τέλος αυτής της δεκαετίας θα φανεί αν όντως θα επιτευχθεί ο στόχος αυτός.

Στο διεθνές επίπεδο, είναι πιθανόν ότι το Κατάρ άνοιξε το δρόμο για τις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις στη Μέση Ανατολή. Μετά τη διοργάνωση του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου το 2022 από το Κατάρ, η επόμενη χώρα στην Μέση Ανατολή που αναμένεται να φιλοξενήσει το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου ως μοναδική διοργανώτρια είναι η Σαουδική Αραβία το 2034. Μελλοντικές μελέτες αναμένεται να λάβουν υπόψη την περίπτωση του Κατάρ ως ήπιας αποδυνάμωσης.

Βιβλιογραφία

- Antwi-Boateng, O. (2013). The rise of Qatar as a soft power and the challenges. *European Scientific Journal*, 9(10), 39-51. Special/ edition vol.2.
- Belcastro, F. (2022). Palestinian flags and warm embraces: Politics and Arabism at the World Cup in Qatar. *IAI Commentaries*, 22, 65.

- Bianco, C., & Sons, S. (2023). More than a game: Football and soft power in the Gulf. *The International Spectator*, 58(2), 92-106. <https://doi.org/10.1080/03932729.2023.2196810>
- Bibolov, A., Miyajima, M. K., Rehman, S., & Yuan, T. (2024). *2022 FIFA World Cup: Economic impact on Qatar and regional spillovers*. International Monetary Fund.
- Blake, H., & Calvert, J. (2015). *The ugly game: The Qatari plot to buy the World Cup*. Simon and Schuster.
- Boykoff, J. (2022). Toward a theory of sportswashing: Mega-events, soft power, and political conflict. *Sociology of Sport Journal*, 39(4), 342-351. <https://doi.org/10.1123/ssj.2022-0095>
- Brannagan, P. M., & Giulianotti, R. (2014). Qatar, global sport and the 2022 FIFA world cup. In *Leveraging legacies from sports mega-events: Concepts and cases* (pp. 154-165). Palgrave Macmillan UK. doi: 10.1057/9781137371188.0022
- Brannagan, P. M., & Giulianotti, R. (2018). The soft power–soft disempowerment nexus: the case of Qatar. *International affairs*, 94(5), 1139-1157. <https://doi.org/10.1093/ia/iyy125>
- Brannagan, P. M., & Giulianotti, R. (2023). Unlocking the whole of soft power: a quantum international relations analysis. *Journal of Political Power*, 16(3), 301-321. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2023.2270412>
- Brannagan, P. M., & Grix, J. (2023). Nation-state strategies for human capital development: the case of sports mega-events in Qatar. *Third World Quarterly*, 44(8), 1807-1824. <https://doi.org/10.1080/01436597.2023.2200159>
- Brannagan, P. M., & Reiche, D. (2022). *Qatar and the 2022 FIFA World Cup: Politics, controversy, change*. Springer Nature.
- Chadwick, S., & Anagnostopoulos, C. (2023). A geopolitical economy of football: the case of Qatar. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 16(2), 331-338 <https://doi.org/10.1080/19406940.2023.2288815>
- Coruzzi, D. (2013). Qatar: Football as soft power. *Columbia Political Review*.
- Dubinsky, Y. (2023). Clashes of cultures at the FIFA World Cup: Reflections on soft power, nation building, and sportswashing in Qatar 2022. *Place Branding and Public Diplomacy*, 1-14. <https://doi.org/10.1057/s41254-023-00311-8>
- Felsch, M. (2016). Qatar's rising international influence: a case of soft power?. *Conjuntura internacional*, 13(1), 22-35. <https://doi.org/10.5752/P.1809-6182.2016v13n1p22>
- Fraihat, I. (2020). Superpower and small-state mediation in the Qatar Gulf crisis. *The International Spectator*, 55(2), 79-91. <https://doi.org/10.1080/03932729.2020.1741268>
- Griffin, T. R. (2021). National identity, social legacy and Qatar 2022: the cultural ramifications of FIFA's first Arab World Cup. In *Moments, Metaphors, Memories* (pp. 104-117). Routledge. eBook.
- Grix, J., Brannagan, P. M., Lee, D., Grix, J., Brannagan, P. M., & Lee, D. (2019). Qatar's global sports strategy: Soft power and the 2022 World Cup. *Entering the global arena: Emerging states, soft power strategies and sports mega-events*, 97-110.
- Grix, J., & Houlihan, B. (2014). Sports mega-events as part of a nation's soft power strategy: The cases of Germany (2006) and the UK (2012). *The British Journal of Politics and International Relations*, 16(4), 572-596. <https://doi.org/10.1111/1467-856X.12017>

- Grix, J., & Lee, D. (2013). Soft power, sports mega-events and emerging states: The lure of the politics of attraction. *Global Society*, 27(4), 521-536. <https://doi.org/10.1080/13600826.2013.827632>
- Hazareesingh, S., & Nabulsi, K. (2008). Using archival sources to theorize about politics. In D. Leopold & M. Stears (Eds.), *Political theory methods and approaches* (pp. 150–170).
- Krzyzaniak, J. S. (2018). The soft power strategy of soccer sponsorships. *Soccer & Society*, 19(4), 498-515. <https://doi.org/10.1080/14660970.2016.1199426>
- Matheson, V. A. (2024). The economics of the FIFA World Cup. In *Research Handbook on Major Sporting Events* (pp. 663-677). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800885653.00063>
- McClory, J. (2019). The soft power 30: A global ranking of soft power 2019. *Washington, Portland*.
- Scharfenort, N. (2012). Urban development and social change in Qatar: the Qatar National Vision 2030 and the 2022 FIFA World Cup. *Journal of Arabian Studies*, 2(2), 209-230. <https://doi.org/10.1080/21534764.2012.736204>
- Næss, H. E. (2023). A figurational approach to soft power and sport events. The case of the FIFA World Cup Qatar 2022™. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5, 1142878. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1142878>
- Nye J. S. (2004). Soft power and American foreign policy. *Political science quarterly*, 119(2), 255-270. <https://doi.org/10.2307/20202345>
- Nye, J. S. (2011). Power and foreign policy. *Journal of political power*, 4(1), 9-24. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.555960>
- Nye, J. S. (2012). China and soft power. *South African Journal of International Affairs*, 19(2), 151-155. <https://doi.org/10.1080/10220461.2012.706889>
- Nye, J. S. (2016). Soft power and European-American affairs. In *Hard Power, Soft Power and the Future of Transatlantic Relations* (pp. 25-36). Routledge. eBook.
- Nye, J. S., & Keohane, R. O. (1990). *Power and interdependence*. HarperCollins.
- Papanikos, G. T. (2023). The Global Media Coverage of the 2022 Qatar World Football Cup. *Athens Journal of Sports*, 10(2), 119-132. <https://doi.org/10.30958/ajspo.10-2-4>
- Roberts, D. B. (Ed.). (2022). *Reflecting on the GCC Crisis: Qatar and its neighbours*. Routledge.
- Rookwood, J. (2019). Access, security and diplomacy: Perceptions of soft power, nation branding and the organisational challenges facing Qatar's 2022 FIFA World Cup. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 9(1), 26-44. <https://doi.org/10.1108/SBM-02-2018-0016>
- Scharpf, A., & Edwards, P. (2024). Does sportswashing work? First insights from the 2022 World Cup in Qatar. <https://doi.org/10.1086/730728>
- Singer, N. (2022). Role of World Cup Soccer in Healing the Gulf Region: Zeal of Qatar's Sport Diplomacy and Soft Power. *Arab Media & Society*, (33). <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4406327>
- Yin, R. K. (2012). *Applications of case study research* (Vol. 34). Sage.

Πηγές στο διαδίκτυο

- Amnesty International (2020, January 20). Qatar: Repressive new law further curbs freedom of expression <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/01/qatar-repressive-new-law-further-curbs->

- [freedom-of-expression/](#) (Ανακτήθηκε 12/07/2024).
- BBC (2022, November 21). World Cup 2022: England, Wales & other European nations will not wear OneLove armbands <https://www.bbc.com/sport/football/63699477> (Ανακτήθηκε 26/08/2024).
- FIFA (2022, November 13). FIFA World Cup Qatar, Media Rights Licenses <https://digitalhub.fifa.com/m/203f2697ad928edb/original/FIFA-World-Cup-Qatar-2022-Media-Rights-Licensees.pdf> (Ανακτήθηκε 04/06/2024).
- Gulf Times (2022, November 30). Media coverage of World Cup Qatar 2022 ‘largest in history’ <https://www.gulf-times.com/article/650806/qatar/media-coverage-of-world-cup-qatar-2022-largest-in-history> (Ανακτήθηκε 26/08/2024).
- HUMBA (2022, 20 Δε) Where do we start with the 22nd World Cup? <https://www.humbazine.gr/index.php/blog/where-do-we-start-with-the-22nd-world-cup-editorial-as-a-call-for-the-future/> (Ανακτήθηκε 09/09/2024).
- Manara Magazine (2023, January 18). The Games Inside the Game: A Look at the Politics and Economics of the Qatar World Cup. <https://manaramagazine.org/2023/01/politics-and-economics-qatar-world-cup/> (Ανακτήθηκε 03/06/2024).
- Mirror (2015, June 4). The real FIFA scandal is the plight of slaves who die on Qatar’s World Cup buildings <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/real-fifa-scandal-plight-slaves-5824210> (Ανακτήθηκε 15/06/2024).
- Office of Public Affairs (2015, May 27). Press Release. Nine FIFA Officials and Five Corporate Executives Indicted for Racketeering Conspiracy and Corruption <https://www.justice.gov/opa/pr/nine-fifa-officials-and-five-corporate-executives-indicted-racketeering-conspiracy-and> (Ανακτήθηκε 20/07/2024).
- Office of Public Affairs (2020, April 6). Press Release. Three Media Executives and Sports Marketing Company Indicted in FIFA Case <https://www.justice.gov/usao-edny/pr/three-media-executives-and-sports-marketing-company-indicted-fifa-case> (Ανακτήθηκε 22/07/2024).
- Play the Game (2024, February 27) .From Qatar to Saudi: Soul Searching in Sports Reporting. <https://www.playthegame.org/news/from-qatar-to-saudi-soul-searching-in-sports-reporting/> (Ανακτήθηκε 26/08/2024).
- Qatar National Tourism Sector Strategy 2030 (2015, June 29). Qatar Tourism Authority <https://blogs.napier.ac.uk/qatar2022/wp-content/uploads/sites/29/2015/06/Qatar-National-Tourism-Sector-Strategy-2030.pdf>
- Qatar Tribune (2022, December 1). Global acclaim over media, volunteering facilitation during World Cup Qatar 2022 <https://www.qatar-tribune.com/article/35358/nation/global-acclaim-over-media-volunteering-facilitation-during-world-cup-qatar-2022> (Ανακτήθηκε 26/08/2024).
- Tages-Anzeiger (2022, November 7). Interview mit Sepp Blatter: «Die Wahl von Katar ist ein Irrtum» <https://www.tagesanzeiger.ch/katar-ist-ein-irrtum-die-wahl-war-schlecht-352210690053> (Ανακτήθηκε 11/06/2024).
- The Guardian (2022, November 29). How many migrant workers have died in Qatar? What we know about the human cost of the 2022 World Cup. <https://www.theguardian.com/football/2022/nov/27/qatar-deaths-how-many-migrant-workers-died-world-cup-number-toll> (Ανακτήθηκε 25/08/2024).

International Relations & Sport: The Case of the 2022 World Cup in Qatar

Nikos Lekakis

Abstract

In December 2010, the Fédération Internationale de Football Association (FIFA) surprised the international community when it awarded the small Persian Gulf state, the Emirate of Qatar, the opportunity to host the 2022 FIFA World Cup finals. Through sport, Qatar initially seemed to have the intention on broadening its visibility and projecting a positive image on the international stage through the projected soft power. However, Qatar's reputation was stained by cases of human rights abuses and the deaths of many migrant workers associated with various construction projects for the World Cup football facilities. Thus, one of the world's premier sporting events, intended as a political tool in Qatar's soft-power foreign policy, turned into a major political challenge for the small but extremely wealthy Gulf Emirate. The article argues, based on international relations theories, that the hosting of the mega-event had an impact of "soft disempowerment" instead of "soft power" for the state of Qatar.

Keywords: International relations, Qatar, sport, soft power, soft disempowerment